

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۲/۱۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی مهم ترین اصول راهبردی و تربیتی آموزش و پرورش

ابوالفضل خداپرست صومعه سرایی^۱، زهرا شیردل پشتیری^۲، امیرحسین دلاورکسمایی^۳، امیرحسین صابر زیده سرایی^۴

۱- کارشناسی آموزش ابتدایی

۲- کارشناسی روانشناسی

۳- کارشناسی آموزش ابتدایی

۴- کارشناسی آموزش ابتدایی

چکیده:

اصل های تربیتی ، گزاره های تجویزی هستند که راهنمای عمل کارگزاران در سطوح مختلف می باشند یعنی آنها می توانند در تصمیم گیری های تربیتی در موقعیتهای مختلف در نظام آموزشی از آنها بهره ببرند. شکی نیست که این اصول راهنما در راستای تحقق کیفیات مطلوب تصریح شده یعنی اهداف هستند. به سخن دیگر کار گزاران نظام آموزشی را در رسیدن به اهداف تربیتی هر نظام آموزشی و پرورشی بر اساس بینش و نگرش بنیانگذاران آن، نسبت به حقیقت انسان و ابعاد وجودی . یاری می رسانند وی، و نیز بر حسب هدف یا اهدافی که از تعلیم و تربیت، در نظر می گیرند و نیز بر اساس اعتقادی که به کیفیت رشد و حرکت انسان بسوی هدف مطلوب دارند بنا می شود. و در واقع، این بینشها و نگرشهاست که مبانی تعلیم و تربیت هر نظامی را تشکیل طبعاً تعلیم و تربیت اسلامی هم مبتنی بر یک سلسله می دهد هر چند آگاهانه مورد توجه واقع نشود یا مورد تصریح، قرار نگیرد مبانی خاصی است که از بینش اسلام درباره ی موضوعات یاد شده، نشأت می گیرد. از اینرو، لازم است این مبانی، مورد توجه واقع بر اساس بینش اسلام، نسبت به حقیقت انسان و ابعاد وجودی و . شود و سپس بر اساس آنها اصول عملی تعلیم و تربیت، بیان گردد هدف آفرینش و کمال نهایی و کیفیت حرکت وی بسوی آن، می توان نکاتی را به عنوان مبانی تعلیم و تربیت اسلامی در نظر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

گرفت. البته هدف از تعلیم و تربیت اسلامی جز فراهم کردن زمینه‌ی تکامل هر چه بیشتر انسانها نخواهد بود و هدفهای کاربردی نیز همگی در این راستا قرار می‌گیرند.

کلمات کلیدی: تعلیم و تربیت اسلامی، نظام آموزشی، ابعاد وجودی، بینش، کیفیت رشد و حرکت

مقدمه

تحقق ارزش‌ها و آرمانهای متعالی انقلاب اسلامی مستلزم تلاش همه جانبه در تمام ابعاد فرهنگی، علمی، اجتماعی و اقتصادی است. احراز عرصه تعلیم و تربیت از مه‌ترین زیرساختهای تعالی پیشرفت همه جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقاء سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه‌های مختلف است. به این ترتیب تحقق آرمانهای متعالی انقلاب اسلامی ایران مانند احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در میان مل‌تها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تربیت انسانهای عالم، متقی و آزاده و اخلاقی است. تعلیم و تربیتی که تحقق بخش حیات طیبه، جامعه عدل جهانی و تمدن اسلامی ایرانی باشد در پرتو چنین سرمایه انسانی متعالی است که جامعه بشری آمادگی تحقق حکومت جهانی نسان کامل را یافته و در سایه چنین حکومتی ظرفیت و استعدادهای بشر به شکوفایی و کمال خواهد رسید.

تحقق این هدف نیازمند ترسیم نقشه راهی است که در آن نحوه طی مسیر، منابع و امکانات لازم، تقسیم کار در سطح ملی و الزامات در این مسیر به صورت شفاف و دقیق مشخص شده باشد. در تهیه سند ملی تحول بنیادین آموزش و پرورش کوشش شده است تا با الهام‌گیری از اسناد بالادستی و بهره‌گیری از ارزش‌های بنیادین آنها و توجه به اهداف راهبردی نظام جمهوری اسلامی ایران، چشم‌انداز و اهداف تعلیم و تربیت در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی تبیین شود.

تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش مبتنی بر آرمانهای بلند نظام اسلامی باید معطوف به چشم‌اندازی باشد که در افق روشن ۱۴۰۴، ترسی مگر ایرانی توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویتی اسلامی انقلابی، الهام بخش جهان اسلام همراه با تعاملی سازنده و مؤثر در عرصه روابط بین‌المللی است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

هر چند در سه دهه گذشته تلاشهای وافر و قابل تقدیری از سوی مسئولان و دس تاندرکاران نظام تعلیم و تربیت برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی کشور به عمل آمد که خوشبختانه نتایج مثبت و مفیدی نیز بر جای گذاشته است؛ لیکن هنوز آموزش و پرورش با چالشهای جدی روبرو است و برونداد آن در طراز جمهوری اسلامی ایران و پاسخگوی تحولات محیطی و نیازهای جامعه نمی باشد. از این رو تأکیدات حکیمانه رهبر فرزانه انقلاب اسلامی مبنی بر ضرورت تحول بنیادی در آموزش و پرورش با ایرانی برای تحول و پرهیز از الگوهای وارداتی، کهنه و ایرانی و تدوین الگویی اسلامی تکیه بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی تقلیدی محض، چراغ راه برون رفت از چالشهای نظام آموزشی کشور می باشد

طرح (خوشبختانه با درک ضرورت و اهمیت این امر و در پاسخ به ندای هوشمندانه رهبری معظم انقلاب اسلامی) مدظله العالی تدوین سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به مثابه سند تحول راهبردی نظام آموزش و پرورش در افق چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در دستور کار شورای عالی انقلاب فرهنگی قرار گرفت و سرانجام پس از شک لگیری حلقه های پژوهشی با مشارکت صاحب نظران حوزوی و دانشگاهی و مدیران و کارشناسان مجرب آموزش و پرورش و سایر دستگا - کارشناسی ههای ذیربط، ضمن پایبندی به دیدگاههای حضرت امام خمینی(ره) و نظرات مقام معظم رهبری درباره تحول بنیادین نظام آموزشی و همسو با اسناد فرادستی، از جمله سند چشم انداز بیست ساله کشور، سند مذکور تدوین و به تصویب این شورا رسید آموزش و پرورش یا تعلیم و تربیت دارای مفهوم و کاربرد گسترده و پیچیده و در نتیجه مبهمی است. در تعریف این مفهوم، نه تنها میان مردم عادی، بلکه میان صاحب نظران تعلیم و تربیت هم اختلاف نظر هست. «درباره مفهوم آموزش و پرورش در» باید «نظر به افراد، زمان، مکان، یا عمل خاصی منحصر نیست؛ یعنی به طور مشخص «آموزش و پرورش» به «داشت که آموزش و پرورش مدرسه، کودکان و یا آموزش دروس خاصی منحصر نیست، بلکه «آموزش و پرورش» برای همه و در هر زمانی (ز گهواره تا گور) و هر مکانی است (علاقه بند، ۱۳۷۴: ۷)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

آموزش و پرورش در ایران

به موجب اطلاعات موجود، تاریخ مکتوب ایران از قرن هشتم قبل از میلاد آغاز میشود و از آن زمان تا نیمه قرن هفتم میلادی، که ق.م.، هخامنشیان (۳۳۲-۵۵۹ ق.م.)، سلوکیان (۲۵۰-۷۰۵-۵۶۰) ایران در قلمرو اسلام قرار میگیرد، سلسله حکومت‌های ماد ق.م. و ساسانیان (۶۵۲-۲۲۴ م.) نزدیک به چهارده قرن در این سرزمین فرمانروایی (۲۵۰-۲۳ ق.م.)، اشکانیان (۲۲۶ م فرهنگ و تمدن ایرانی در دوره ساسانی به شرق و غرب گسترش یافت؛ اما هنوز هم آموزش به صفوی، ۱۳۸۳: ۲۱) کردند گروهی خاص محدود میشد. در این دوران مهمترین مرکز علمی و آموزشی دوران باستان، دانشگاه گندیشاپور در شهر گندی شاپور با بعثت رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و سپس گسترش اسلام در سرزمینهای فتح، به وجود آمد (صفوی، ۱۳۸۳: ۲۹) شده و در پی پذیرش اجتماعی و سیاسی نظام خلافت، اندک اندک اعتقادات دینی نیز در دل تسلیم شدگان (مسلمین) تأثیرات یکی از مسائل قابل بررسی در آن عصر تاریخی، برخورد فراوان باقی‌گذار و آنان را در زمره ایمان آورندگان (مؤمنان) درآورد فرهنگها و تمدنهای گوناگون با یکدیگر بوده است که آموزش و پرورش یکی از بنیادین عناصر آن به شمار می‌آید (تکمیل یکی ویژه: در ابتدای ورود اسلام به ایران دو نوع آموزش و پرورش همزمان در ایران وجود داشته است (۱۳۸۵: ۲۳). همایون، کسانی که در دین زردشت باقی مانده بودند. این عده زبان پهلوی و اصول دیانت خود را از طریق اوستا و زند میآموختند و نوع دوم به مسلمانان اختصاص داشت که با آموزش عربی همراه بود (صفوی، ۱۳۸۳: ۳۲). در تمام طول حکومت اسلام بر نقاط گستردهای از جهان بهترین سازمانهای تعلیم و تربیت در تمدن اسلامی عبارت بود از: خانواده، مسجد، مکتب و مدرسه دولتمردان قاجاری پس از شکستهای ایران از روسیه در زمان فتحعلیشاه قاجار ابتدا به فکر اعزام دانشجو به خارج از کشور افتادند و پس از چند سال مدرسه دارالفنون را تأسیس کردند. دارالفنون در پنجم ربیع الاول ۱۲۶۸ ه. ق. ۱۲۳۱ (هجری شمسی) از سوی شعبه‌های تحصیلی این مدرسه عبارت بود از پیاده نظام، سواره نظام، توپخانه، مهندسی، پزشکی و ناصرالدین شاه گشایش یافت جراحی، داروسازی و کانشناسی. در تاریخ طولانی مملکت این نخستین بار بود که دولت مستقیماً به تأسیس آموزشگاه اقدام میکرد و تمام هزینه‌های نگاهداری و اداره آن را بر عهده گرفته بود؛ به همین دلیل است که سال ۱۲۶۸ ه. ق. را مبدأ تحول و دوره جدید

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

دارالفنون با معلمان اروپایی آن در جهت شناساندن تمدن اروپا و فرهنگ جدید مغرب زمین عامل بسیار .در فرهنگ باید شمرد مؤثری بود (ناجی، ۱۳۸۷: ۶۶ تا ۶)

آموزش و پرورش کنونی ایران طبق اصل سیام قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دولت موظف است وسائل آموزش و پرورش رایگان را برای هم ه ملت تا پایان دوره متوسطه فراهم سازد و وسائل تحصیلات عالی را تا سر حد خودکفایی کشور به طور رایگان یینظام آموزش یا ران تا پیش از اجرای سند بنیادین تحول آموزش و .گسترش دهد (قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران) پرورش، دارای دوره ابتدایی (پنج سال)، دوره راهنمایی (سه سال)، دوره متوسطه (سه سال) و دوره پیش دانشگاهی بود ولی با توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، که از سال تحصیلی ۹۱-۹۲ اجرای آن شروع شده، دوره آموزشی به ۴ دوره سه ساله لیتید شده است. از سوی دیگر علاق همندان به کارهای عملی و فنی مهارتهای لازم را در هنرستانها و آموزشگاههای کار و مدرسهما، امروزه در ایران با انتقال فراوان مفاهیم، فرصت اندیشیدن را از شاگردان گرفتهاند . به بیان استاد .دانش میگذرانند شهید مطهری (ره): ثما دو مس له داریم، یکی مسئله پرورش عقل و دیگر مس مسئله عل . ثمس له علم همان آموزش دادن است. تعلیم عبارت است از یاد دادن. از نظر تعلیم، متعلم فقط فراگیرنده است و مغز او به منزله انباری است که یک سلسله معلومات در آن ریخته می‌شود. ولی در آموزش، کافی نیست که هدف این باشد. امروزه این نوع برخورد با متعلم به مثابه یک حافظه خالی که باید پر از اطلاعات سودمند متنوع شود بشدت رد شده است. هدف معلم باید بالاتر باشد و آن این است که نیروی فکری متعلم را .پرورش و استقلال بدهد و قوه ابتکار او را زنده کند (مطهری، ۱۳۷۳)

البته علت اصلی این مشکل، تقلیدی بودن و کهنگی نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران است که به جای تفکر محوری، حافظه محور است. اگر چه استفاده از حافظه نه تنها مذموم نیست، بلکه ،لازم است اینکه حافظه محور قرار گیرد، مطلوب نیست (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷).

سند راهبردی تحول نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران مبانی نظری سند ملی آموزش و پرورش شامل فلسفه تعلیم و تربیت در جمهوری اسلامی ایران، فلسفه تعلیم و تربیت رسمی عمومی در جمهوری اسلامی ایران و رهنامه نظام تعلیم تایید کلی شد و ۸۹/۵/۲ و تربیت رسمی عمومی در جمهوری اسلامی ایران در جلسه ۸۲۶ شورای عالی آموزش و پرورش مورخ

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مبنای تمامی سیاست گذاری ها، برنامه ریز یها و تولید اسناد تحولی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران است.

بیانیه ی ارزش ها

گزاره های ارزشی مندرج در بیانیه ی ارزش ها، باید ها و نباید هایی اساسی است که لازم است تمام اجزا و مؤلفه های نظام تعلیم هماهنگ با آنها بوده و همه ی سیاست گذاران و کارگزاران نظام ملتزم و پای بند به آن ها باشند این و تربیت رسمی عمومی علیهم السلام)، قانون اساسی جمهوری (ارزش ها بر اساس آموز ههای قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم (ص) و حضرات اهل بیت اسلام یایران، رهنمود های رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری و سند چشم انداز بیست ساله و نقشه جامع علمی کشور و سیاست های کلی تحول نظام آموزشی تهیه و تدوین شده است و با مبانی نظری تحول بنیادین آموزش و پرورش (شامل فلسفه ی تعلیم و تربیت، فلسفه ی تعلیم و تربیت رسمی عمومی و رهنامه ی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی سازگار و مستند به مضامین مندرج در آن ها می باشد.) در جمهوری اسلامی ایران

: گزاره های ارزشی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی عبارتند از

سلام الله علیها) و ائمه (و حضرت فاطمه زهرا)ص(آموزه های قرآن کریم، نقش معنوی، اسوه ای، هدایتی و تربیتی پیامبر اکرم ۱-
به ویژه امام زمان (عج) و ولایت مداری در تمام ساحت ها برای تحقق جامعه عدل جهانی (جامعه مهدوی).علیهم السلام(معصومین آموزه های بنیادین مهدویت و انتظار که رمز هویت اسلام ناب و عامل حیات و بقای آن در عصر غیبت است، به عنوان مهمترین ۲-
رسالت منتظران در عصر غیبت

میراث نظری و عملی حضرت امام خمینی (ره)، تعمیق علاقه و پیوند با انقلاب اسلامی، قانون اساسی و ولایت فقیه ۳-

شامل تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی، تعلیم و تربیت اجتماعی و سیاسی، در تمام ساحت ها فرآیند تعلیم و تربیت ۴-
تعلیم و تربیت زیستی و بدنی، تعلیم و تربیت زیباشناختیو هنری، تعلیم و تربیت اقتصادی و حرفه ای، تعلیم و تربیت علمی و

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- مبانی و ارزشهای برگرفته از قرآن کریم، سنت حضرات معصومین (علیهم السلام) و (۴ فناوریانه منطبق بر نظام معیار اسلامی عقل) که تعلیم و تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی در آن محوریت دارد
- ایرانی و انقلابی، در راستای تکوین و تعالی - با تأکید بر خصوصیات مشترک اسلام ی زمینه سازی کسب شایستگیهای پایه ۵-
دانش آموزان در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی پیوسته هویت
- (هویت شناخت مدار و واقع نمایی و معنای گسترده، جامع و منسجم معرفت) و حیانی، عقلانی، نقلی و تجربی ۶-
به عنوان هدایت کننده و اسوه ای امین و بصیر در فرآیند تعلیم و تربیت و موثرترین عنصر در تحقق نقش معلم مربی ۷-
ماموریت‌های نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی
- اخلاقی، اعتقادی، سیاسی اجتماعی فرهنگی - بصیرت و تعالی در زمین‌های گوناگون عبادی ۸-
کرامت ذاتی و اکتسابی انسان و کسب فضایل اخلاقی از جمله: ایمان، تقوا، تولی و تبری، عمل صالح، خودباوری، روحیه ۹-
مجاهدت، ظلم ستیزی، علم، حکمت، عفت، شجاعت، عدالت، صداقت، ایثار و فداکاری
- سلامت جسمانی، نشاط و تقویت اراده ۱۰-
تکوین و تعالی جنب‌های انسانی هویت دانش آموزان برای تقویت روابط حق محور، عدالت گستر و مهرورزانه با همه انسان ۱۱-
ها در سراسر جهان
- منزلت علم نافع، هدایت گر و توانمندساز و مقام و جایگاه عالم و معلم ۱۲-
پرورش، ارتقاء و تعمیق انواع و مراتب عقلانیت در همه ساح‌های تعلیم و تربیت ۱۳-
ارتقاء جایگاه و نقش تربیتی خانواده و مشارکت اثربخش آن با نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی ۱۴-
نقش تربیتی اماکن مذهبی، نهادهای مردمی، اجتماعی و رسانه‌ها ۱۵-

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

عدالت تربیتی در ابعاد کم‌ی، همگانی و الزامی و عدالت کیفی با رعایت تفاوت‌های فردی،

جنسیتی، فرهنگی و جغرافیایی

جایگاه و نقش تعلیم و تربیتی نهاد رسانه و فناوری‌های ارتباطی و بهره‌گیری هوشمندانه از آن و مواجهه فعال و آگاهانه ۱۷-

جهت پیشگیری و کنترل آثار و پیامدهای نامطلوب آن

توجه توأمان به منافع و مصالح فردی و اجتماعی در چارچوب منافع و مصالح ملی ۱۸-

صیانت از وحدت ملی و انسجام اجتماعی با محوریت هویت مشترک اسلامی- ایرانی ۱۹-

ایرانی و اهتمام به برپایی جامعه مهدوی _ وطن دوستی و افتخار به ارزشهای اصیل و ماندگار اسلامی ۲۰-

تقویت گرایش به زبان و ادبیات فارسی به عنوان زبان مشترک ۲۱-

استمرار فرهنگ اسلامی- ایرانی از طریق ارزیابی آگاهانه آن و تعامل نقادانه با سایر فرهنگ‌ها بر اساس نظام معیار اسلامی ۲۲-

مسئولیت‌پذیری همه‌جانبه، مشارکت اجتماعی و داشتن روحیه جمعی و مهارت‌موردنیاز جامعه ۲۳-

روحیه کارآفرینی، کسب شایستگی‌های عام حرف‌های و مهارتی و هنری زمینه‌ساز کار مولد ۲۴-

ارج نهادن به دستاورد های علم ی و تجربه های بشری در چارچوب نظام معیار اسلامی وبستر سازی برای دستیابی به ۲۵-

مرجعیت علمی جهان

نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی به عنوان عامل اثرگذار اجتماعی و مولد نیروی انسانی و سرمایه فرهنگی و معنوی جهت ۲۶-

رشد و تعالی همه‌جانبه و پایدار و اعتلای فرهنگ عمومیمبتنی بر نظام معیار اسلامی

مدرسه به عنوان کانون تعلیم و تربیت رسمی عمومی و محل کسب تجرب‌های تربیتی ۲۷-

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

تقویت شأن حاکمیتی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی در ابعاد سیاست گذاری، برنامه ریزی، پشتیبانی و نظارت و ارزیابی ۲۸-
ضمن مشارکت پذیری و کاهش تصدی گری غیر ضروری در بعد اجرا با رعایت اصل عدالت

آینده پژوهی و پایش تحولات موثر بر تعلیم و تربیت رسمی عمومی به منظور ایفای نقش فعال در مواجهه با چالشهای پیش ۲۹-
رو در عرصه های مختلف

جامعیت، یکپارچگی و توجه متوازن به ساح تهای تعلیم و تربیت ۳۰-

بیانیه ی مأموریت

وزارت آموزش و پرورش مهمترین نهاد تعلیم و تربیت رسمی عمومی، متولی فرآیند تعلیم و تربیت در همه ساح تهای تعلیم و بر اساس نظام معیار اسلامی، با مشارکت خانواده، نهادها تربیت، قوام بخش فرهنگ عمومی و تعالی بخش جامعه اسلامی وسازمانهای دولتی و غیر دولتی است. این نهاد ماموریت دارد با تاکید بر شایستگی های پایه، زمینه دستیابی دانش آموزان در در ابعاد فردی، خانوادگی، ۱۰ طی ۱۲ پایه) چهار دوره تحصیلی سه ساله(تحصیلی به مراتبی از حیات طیبه ۹ سنین لازم التعلیم اجتماعی و جهانی را بصورت نظام مند، همگانی، عادلانه و الزامی در ساختاری کارآمد و اثر بخش فراهم سازد. انجام این مهم نقش زیر ساختی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی خواهد داشت

چشم انداز

نظام تعلیم و تربیت رسم ی عمومی در افق ۱۴۰۴ ، با اتکاء به قدرت لایزال الهی، مبتنی بر نظام معیار اسلامی، فرهنگ و تمدن اسلامی- ایرانی و قوام بخش آن ها و زمینه ساز جامعه جهانی عدل مهدوی و برخوردار از توانمندی های تربیتی ممتاز در تراز جمهوری اسلامی ایران در سطح منطقه، الهام بخش و دارای تعامل سازنده و موثر با نظام های تعلیم و تربیتی در سطح جهان، توانمند در زمینه سازی برای شکوفایی فطرت و استعدادها و شکل گیری هویت یکپارچه اسلامی، انقلابی - ایرانی دانش آموزان با توجه به هویت اختصاصی آنان؛ کارآمد، اثربخش، یادگیرنده، عدالت محور و مشارکت جو، برخوردار از مربیان ومدیران مومن آراسته به فضائل اخلاق اسلامی عامل به عمل صالح، تعالی جو و تحول آفرین، انقلابی ، آینده نگر، عاقل، متعهد، امین، بصیر، حق شناس

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مدرسه در افق چشم انداز ۱۴۰۴

برپایه ی این چشم انداز، مدرسه جلوه ای است از تحقق مراتب حیات طیبه، کانون عرضه ی خدمات و فرصت های تعلیم و تربیتی، زمینه ساز درک و اصلاح موقعیت توسط دانش آموزان و تکوین و تعالی پیوسته ی هویت آنان بر اساس نظام معیار اسلامی، در چارچوب فلسفه و رهنامه ی نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران که دارای ویژگی های

: زیر است

- تجلی بخش فرهنگ غنی اسلامی، انقلابی در روابط و مناسبات با خالق، جهان خلقت، خود و دیگران « به ویژه تکلیف گرایی، مسئولیت پذیری، کرامت نفس، امانتداری، خودباوری، کارآمدی، کارآفرینی، پرهیز از اسراف و وابستگی به دنیا، همدلی، احترام، اعتماد، وقت شناسی، نظم، جدیت، ایثارگری، قانون گرایی، نقادی و نوآوری، استکبارستیزی، دفاع از محرومان و مستضعفان و ارزشهای انقلاب اسلامی

نقطه اتکای دولت و ملت در رشد، تعالی و پیشرفت کشور و کانون تربیت محله

- برخوردار از قدرت تصمیم گیری و برنامه ریزی در حوزه های عملیاتی در چارچوب سیاست های محلی، منطق های و ملی
- نقش آفرین در انتخاب آگاهانه، عقلانی، مسئولانه و اختیاری فرآیند زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی دانش آموزان بر اساس نظام معیار اسلامی

- دارای ظرفیت پذیرش تفاوت های فردی، کشف و هدایت استعداد های متنوع فطری و پاسخگوئی به نیازها، علائق و رغبت دانش آموزان در راستای مصالح و چارچوب نظام معیار اسلامی

- یادگیرنده، کمال جو، خواستار تعالی مستمر فرصت های تربیتی، تسهیل کننده ی هدایت، یادگیری و تدارک بینند هی

خودجوش ظرفیت های جدید در خدمت تعلیم و تربیت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- خود ارزیاب، مسئول و پاسخگو نسبت به نظارت و ارزیابی بیرونی
- تأمین کننده ی نیازهای فردی و اجتماعی و محیط اخلاقی، علمی، امن، سالم، با نشاط، مهرورز و برخوردار از هویت جمعی
- برخوردار از مربیان دارای فضائل اخلاقی و شایستگی های حرفه ای با هویت یکپارچه توحیدی بر اساس نظام معیار اسلامی
- مبتنی بر رویکرد مدیریتی نقد پذیر، مشارکت جو
- متکی بر ارکان تعلیم و تربیت و بهره مند از ظرفیت عوامل سهیم و موثر و مبتنی بر مشارکت ذی نفعان با تاکید بر مربیان، دانش آموزان و خانواده
- (برخوردار از بهره فناوری آموزشی در سطح معیار؛ با توجه به طیف منابع و رسانه های یادگیری (شبکه ملی اطلاعات و ارتباطات و ارتباطات
- دارای ظرفیت تصمیم سازی برای نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی
- دارای تعامل اثر بخش با مساجد و دیگر نهادها، مراکز مذهبی و کانونهای محلی نظیر فرهنگ سرا، کتابخانه های عمومی و برخوردار از ارتباط مستمر و موثر با عالمان دینی، صاحب نظران و متخصصان
- دارای پیوند موثر با موضوعات و مسائل جامعه در مقیاس محلی، منطقه ای و ملی با حضور فعال در حیات اجتماعی

در سند تحول بنیادین، معلم خوب به عنوان اسوهای امین و بصیر و مؤثرترین عنصر در تحقق مأموریت های نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی است. از اینرو نظام آموزشی کشور با داشتن بیش از یک میلیون معلم با ارائه سند تحول سعی نموده است تا هر چه بیشتر به تربیت دانش آموزان، متناسب با اهداف تربیتی اسلام با نیم نگاهی به اهداف مطرح شده جدید در عرصه های جهانی بپردازد. برای مثال در آموزش و پرورش بیشتر کشورهای دنیا از جمله فنلاند، ژاپن، نیوزلند، معلمان با دو واژه مسئولیت سروکار دارند. در مسئولیت، معلم فقط به اجرای مسئولیت خود می پردازد و اگر دانش آموز نتواند به مقصد برسد معلم خود را مقصر نمی داند اما در پاسخگویی، معلم ضمن اینکه مسئولیت خود را به نحو احسن انجام می دهد ولی به آن قانع نبوده و او می خواهد بداند که چرا

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

آموزان به نتیجه مطلوب نرسیده اند. به نظر میرسد که در سند تحول بنیادین برای همراه شدن با تحولات -برخی از دانش آموزشی دنیا و حتی فراتر رفتن از این تحولات، دو نوع تحول مفهومی برای رسیدن به اهداف بیان شده در بالا صورت گرفته است که درک آنها برای تمامی دست‌اندرکاران ضروری است. این دو نوع تحول مفهومی عبارت‌اند از: الف: مفاهیم جدید با واژگانی جدید: در مبانی نظری و در سند تحول، برخی واژگان نوین با مفاهیم جدید به کار گرفته شده است که در اسناد قبلی و ادبیات حیات طیبه، "تکوین و تعالی هویت"، "تعالی موقعیت" مفاهیم جدیدی "آموزش‌پرورش رایج نبوده است. واژگانی مانند هستند که در مجموعه بنیان‌های نظری و نیز سند تحول بنیادین مورد توجه قرار گرفته‌اند (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰) و نظام آموزش و پرورش بر پایه آنها استوار است. این مفاهیم کلیدی نیازمند بررسی عملیاتی هستند تا مخاطبین با شناخت معنا و ب: مفاهیم جدید با واژگان قدیم: در اسناد تحولی برخی از واژگان، مفهوم آنها بتوانند راهبری اجرای عملیاتی سند را معمول دارند اشراب مفهومی شده‌اند، بدین معنی که واژه‌ها، قدیمی و مصطلح است مانند: معلم، تربیت، مدرسه، خانواده، روش تدریس، شیوه ارزشیابی، لیکن توسعه مفهومی پیدا کرده و معنای جدیدی از آن استفاده می‌شود. تحول بنیادین به مفهوم دقیق کلمه، نیازمند درک مفاهیم جدید و به کارگیری واژگان و کلمات بامعنای نوین است که میتواند شوق انگیز و تحول‌آفرین باشد. در غیر این صورت باطن و روح حاکم بر اسناد تحولی درک نخواهد شد و تحول به یک حرکت ظاهرگرایانه فرو کاسته می‌شود و نشاط و شادابی در ذینفعان و مخاطبان و نیز اثربخشی و کارایی در سیستم ایجاد نمی‌کند. به این ترتیب سند تحول میتواند طراح‌الگوی معلم خوبی باشد که بهترین و جامع‌ترین الگوها گردد. با عنایت به موارد فوق، این پژوهش سعی میکند که با توجه به فلسفه تربیتی اسلام و مؤلفه‌های مطرح شده در سند، تحولات صورت گرفته در تعلیم و تربیت کشورهای پیشرفته جهان، ضمن ارائه الگوی معلم خوب بر اساس مؤلفه‌های مطرح شده در سند به اهداف سند تحول نزدیکتر گردد.

های متعدد برخوردار باشد. به همین -آموزش و پرورش قرن ۲۱ خواهان معلمی است که از اقتدار، قابلیت‌ها، شایستگی‌ها و مهارت خاطر شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های معلم خوب با تأکید بر سند تحول بنیادین می‌تواند انتظاراتی که از معلمان خوب می‌رود را شفاف‌تر نموده و حرکت‌های مبتنی بر تسریع فعالیتها از سوی متولیان و برنامه‌ریزان نظام تعلیم و تربیت را موجب شود. به منظور دستیابی به این اهداف و پاسخگویی به سؤالات تحقیق و تنظیم مفاد فرم مصاحبه و اجرای آن، اطلاعات جمع‌آوری و طبقه‌بندی شدند. پس از اجرای کار و تحلیل نتایج حاصل از مصاحبه، مدل در قالب چارچوب بومی شده‌ای متشکل از ۵ بعد، ۱۹ مؤلفه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

شاخص به دست آمد. در ادامه به منظور پاسخگویی به سؤالات، یافته های پژوهش در جدول ها و نمودارها به صورت ۱۶۱ و کدگذاری باز، کدگذاری محوری و درنهایت کدگذاری انتخابی مربوط به داده های به دست آمده، ارائه شد

طبق نظر اکثر صاحب نظران جامعه شناسی و تعلیم و تربیت، اصل این است که انسان نسبت به مسائلی که او را در رسیدن به اهدافش یاری میکند بینش موافق پیدا کند و نسبت به موانع و مشکلاتی که بین او و هدف هایش حائل میشوند، بینش منفی در نادیده گرفتن بینش معلمان باعث شده است که (Rich ۱۲۶p ۱۹۹۷, او پدید آید) فرگاس، ۲۰۱۴، ص ۸۲. (به اعتقاد ریچ) از جمله این بینشها که در سند، بسیاری از اصلاحات و تغییرات لازم و حیاتی در حیطه آموزش و پرورش با شکست روبرو شود برخوردار از نگرش غنی نسبت به تعلیم و تربیت و انگیزه قوی برای کار با دانش آموزان علاقه : تحول به آنها تأکید شده است مندی به مشارکت فعال در برنامه های آموزش و پرورش همچون عملیاتی نمودن سند تحول بنیادین و برنامه درس ملی در نظر گرفتن فرهنگ های متفاوت و گروههای قومی دانش آموزان به منظور کمک به پیشرفت آنها عشق و علاقه به شغل معلمی و لذت بردن از تدریس و اعتقاد بر این باور که معلمان در بهبود زندگی انسانها نقشی بزرگ دارند تلاش برای پاسداشت ارزشهای انقلاب اسلامی و ترویج آن در بین دانش آموزان توجه به ابعاد حیات طیبه به طور متوازن، رشد در همه ابعاد، و تلاش برای دست یافتن به حیات طیبه از طریق احیای فطرت الهی دانش آموزان نگاه به طبیعت به منزله مخلوقات خداوند و امانت الهی، کتاب معرفت و (احترام به مظاهر ملی) پرچم، سرود ملی، زبان فارسی و جشن های ملی، آشنایی دانش آموزان با طبیعت، حفظ و الهام از آن وطن دوستی، ایثارگری، فداکاری و شهادت طلبی در جهت حفظ ارزشهای الهی و کیان جمهوری اسلامی معلم خوب باید احساسی مثل یک کودک داشته باشد، مثل یک کودک فکر و عمل کند، در فکر کردن و واکنش دادن بزرگسال باشد؛ اما به خاطر داشته باشد که او نیز یک کودک بوده و زمان آن است که آن دوران بچگی را احیا کند. او می داند که نقش معلم خوب محدود به رشد (آندریا، ۲۰۰۵ ص ۱۱۳ شناختی دانش آموزان نمیشود بلکه متحول کننده وجود درونی آنها هم است(دی)،

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

معلم خوب پیش از تدریس، مفهوم را انتخاب، مطالب را گزینش و در نمونه های مثبت و منفی سازماندهی میکند و مثال هایی خوب می آورد معلمان خوب همانند زنبورعسل اند که شیره گلها را از خارج می مکند و از آن عسل می سازند و به کام دانش معلم . آموزان شان می ریزند. مطالب درسی از ساده به مشکل انتخاب می شوند تا دانش آموزان دچار مشکل فهم درس نشوند خوب استعداد دانش آموزان خود را شناسایی میکند و با هر یک از دانش آموزان ، درخور مقام و پایه علمی و برحسب اقتضای فهم آموزشی که دارای نیروی تشخیص قوی میباشد، به طور فشرده سخن میگوید و برای -و استعداد آنها سخن می گوید. با دانش دانش آموزانی که گرفتار رکود و توقف ذهنی هستند مطالب را با بسط و تفصیل بیشتری توضیح می دهد و برای دانش آموزانی که ارائه مطالب درسی . جز با تکرار مسأله و توضیح درباره آن نمی توانند مطالب را درک کنند، سخن و بیان خویش را تکرار می کنند فعالیت هایی را برای دانش آموزان در نظر می گیرد تا مطالب . باید با توجه به زمینه قبلی دانش آموزان گزینش و ارائه گردد معلم خوب (درس) می دهد اما در گزینش مطالب مورد تدریس خود (ترس)، تولید نمی کند. تدریس شده را خوب یاد بگیرند در سالهای اخیر با توجه به تأکید مقام معظم رهبری بر لزوم تحول در آموزش و پرورش متولیان آموزش و پرورش عمومی شروع به برنامه ریزی برای این کار کرده اند که در نهایت به تدوین سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش منجر شد . در سال ۱۳۹۰ این سند نهایی شده و به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید و در همان سال لازم الاجرا گردید . این سند با توجه به تأکید مقام معظم رهبری بر تحول، تدوین شد و از سوی دیگر، بیانات معظم له را به عنوان یکی از اسناد بالادستی خود میداند؛ در نتیجه این سند باید بر بیانات ایشان مبتنی باشد. اما مسئله مهم در این میان این است که موارد اشاره شده در دیدگاه ایشان دارای تقدم و تأخرهای رتبی و زمانی است و تمامی موارد اولویت یکسان ندارد و این مسئله بسیار مهم و اساسی است که کدام مورد از بیانات ایشان دارای اولویت بیشتری است؛ چرا که در مورد آموزش و پرورش حضرت آیت الله خامنه ای مسائل فراوانی را بیان فرموده اند که اولویت بندی این مسائل و تقدم و تأخر آنها در نوع اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش میتواند بسیار تأثیرگذار و حتی البته در زمینه تحول نظام آموزش و پرورش کتابی با عنوان «مبانی تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش . تعیین کننده باشد (مبنتی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)، مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای مدظله العالی و صاحب نظران تعلیم و تربیت در ایران)» به سفارش وزارت آموزش و پرورش تدوین شده که به کلیات مسئله تحول پرداخته که مسئله اولویت برای نویسندگان مطرح نبوده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

منابع:

- جاویدان، لیلا؛ علی اسماعیلی، عبدالله؛ شجاعی، علی اصغر. ۱۳۹۷. تدوین الگوی ویژگی ها و شایستگی های معلمی بر اساس اسناد بالادستی آموزش و پرورش، پژوهش در نظام های آموزشی، ویژه نامه بهار. ۱۳۹۷. ۱۱۲۳-۱۱۳۶
- بررسی رویکرد تربیت معلم شایسته -خروشی، پوران؛ نصر، احمد رضا؛ میر شاه جعفری، سید ابراهیم؛ موسی پور، نعمت الله ۱۳۹۶
۹. بر اساس اسناد تحولی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، راهبرد فرهنگ ، شماره ۳۷. ۱۶۳-۱۸۷.
- دادار، نصرالله. ۱۳۹۷. وظایف مدیران هنرستان ها، رشد آموزش فنی و حرفه ای و کار و دانش، شماره ۳، دوره سیزدهم، ۴۴-۵۳ -
- ربانی، رسول؛ جعفری نژاد، مسعود؛ سبزی پور، حامد ۱۳۸۶ بررسی و تحلیل نقش معلمان بر جامعه پذیری سیاسی دانش آموزان دوره متوسطه مطالعه ی موردی بخش پیربکران، مجله دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه اصفهان، سال نوزدهم، شماره ۴ -
۱۳۰. ۹۵. ۱۱
- شریف نیا، سید محمد؛ عبادی، عباس؛ حکمت افشار، متیرا (۱۳۹۲) ویژگی استاد خوب از دیدگاه دانشجویان و اساتید پرستاری،
۱۲. یک مطالعه کیفی، نسیم تندرستی، ۱۰، ۱ -
- صالحی، کیوان؛ بازرگان، عباس؛ صادقی، ناهید؛ شکوهی یکتا، محسن ۱۳۹۶ بازنمایی ادراکات و تجارب زیسته معلمان از آسیب های احتمالی ناشی از اجرای برنامه ارزشیابی توصیفی در مدارس ابتدایی، فصلنامه مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی ، سال پنجم، شماره ۹، ۵۹-۹۹
- عسگری متین، سجاد، کیانی، غلامرضا ۱۳۹۷ الگوی معیار صلاحیت حرفه ای معلمی در تراز جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه -
- تعلیم و تربیت، شماره ۱۰-۱۳۴، ۳۰-۱۰۰